

ARKM. 261/4.5.2015

KULTTUURIYMPÄRISTÖPALVELUT HEISKANEN & LUOTO OY
KIRSI LUOTO & MARKUS LAUREL

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I

ARKEOLOGINEN VALVONTA 2014

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	3
1.1	Hankkeen tausta	3
1.2	Tutkimusalueen topografia	3
1.3	Tutkimusalueen lähistön kiinteät muinaisjännökset	3
1.4	Käytetyt menetit	4
2	Havainnot	5
3	Yhteenveto	12
4	Lähteet	12

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Kartta 1. Tutkimusalueen sijainti, MK 1: 500

Kartta 2. Havaitut ilmiöt, MK 1: 150

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 06/2014 aineistoa

http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I, ARKEOLOGINEN VALVONTA 2014

Tiivistelmä

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti arkeologisen valvonnan Lempäälän Hääkivi I muinaisjäännösalueita. Valvonta liittyi Lempäälän Kisa ry:n suunnitteleman Beach volley -kentän perustamiseen, joka tulisi sijaitsemaan Hääkivi I nimisen rautakautisen asuinpaikan vieressä. Valvonnan kenttätöitä tehtiin 4.6.2014, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto ja mukana kentällä oli (FM) Markus Laurel. Valvonnan jälkityöt tehtiin kesäkuussa 2014, ja niistä vastasivat Luoto ja Laurel yhdessä. Hankkeen kustannuksista vastasi Lempäälän Kisa ry. Valvonnan yhteydessä havaittiin mahdollisia merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Valvotut alue sijaitsevat lähellä seuraavia muinaisjäännöksiä: Hääkivi I (418010019) Hääkivi II (418010020)
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen valvonta beach volley -kentän perustusten kaivuun yhteydessä.
Tutkijat:	FM Kirsi Luoto ja FM Markus Laurel
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Kenttätöaika:	4.6.2014
Tutkitun alueen laajuus:	200 neliometriä
Tutkimuksen tilaaja:	Lempäälän Kisa ry
Kunta/kylä/tila	Lempäälä/-/418-413-2-28
Peruskartta:	2123 07 LEMPÄÄLÄ
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	P: 6802956 I: 326883
Tutkimuksen löydöt:	Palanutta savea, tiilen pala, hevosenkenkänaula. löytöjä ei luetteloitu Kansallismuseon kokoelmiin.
Lähistön kohteiden tutkimukset:	1994 Marja Sipilä (inventointi) 2009 Hanna-Leena Salminen (inventointi)
Raportin säilytyspaikka:	Alkuperäinen raportti Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa, kopiot Pirkanmaan maakuntamuseon ja Museoviraston arkistossa.

TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI MERKITYY KARTALLE PUNAISELLA YMPYRÄLLÄ.

1 Johdanto

1.1 Hankkeen tausta

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti arkeologisen valvonnan Lempäälässä Hääkivi I nimisen rautakautisen asuinpaikkakohteen läheisyyteen rakennettavan Beach Volley kentän perustamistöiden takia. Perustettavan kentän itäreuna, joka sijaitsi noin 20 m päässä muinaisjäännösalueesta, tuli tutkia. Valvonnan kenttätöitä tehtiin 4.6.2014, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Mukana projektissa oli (FM) Markus Laurel. Valvonnan jälkityöt tehtiin kesäkuussa 2014 Luodon ja Laurelin toimesta. Hankkeen kustannuksista vastasi Lempäälän Kisa ry.

1.2 Tutkimusalueen topografia

Lempäälän Peltomäen tilan eteläpuolella oleva arkeologisesti valvottu alue sijaitsee valtatie 9 länsipuolella, Liuhanvuolteen itä-rannalla. Tutkittava alue sijaitsee vesistön rannalla, ja on tasaista rantaniittyä ja melko alavalla paikalla. Valvotun alueen eteläpuolella, lähimmillään noin 20 metrin päässä tutkimusalueen eteläreunasta, sijaitsee kiinteä muinaisjäännös Hääkivi I (muinaisjäännösrekisterinnumero, 418010019, rauhoitusluokka 2). Hääkivi II (muinaisjäännösrekisterinnumero, 418010020, rauhoitusluokka 1) sijaitsee valtatie itäpuolella olevassa pensaikkoisessa peltosaarekkeessa. Molemmat kohteista on luokiteltu ajoitukseltaan rautakautisiksi.

1.3 Tutkimusalueen lähistön kiinteät muinaisjäännökset

Lempäälän *Hääkivi I* niminen rautakautinen asuinpaikka sijaitsee Peltomäki nimisen tilan eteläpuolella, Liuhanvuolteen itä-rannalla, niemekkeessä valtatie 9 länsipuolella. Muinaisjäännös sijaitsee paikan korkeimmalla kohdalla olevalla terrassilla, entisellä pellolla ja sen pohjoispuolella paikassa, jossa on isoja kiviä näkyvissä. Osan alueesta on koekuoppien perusteella todettu säilyneen koskemattomana. Löydöt ovat rautakautisia saviastianpaloja, savitiivistettä ja kuonaa. Asuinpaikka sijaitsee kesän 2014 valvonta-alueen välittömässä läheisyydessä, noin 20 m päässä tutkimusalueen eteläreunasta.

Lempäälän *Hääkivi II* niminen rautakautinen kalmisto sijaitsee valtatiestä 9 itään 20 m, tasaisen savipellon keskellä, 30 x 30 m kokoisella, ympäristöstään kohoavalla peltosaarekkeella. Kohde on koekuopin todettu polttokenttäkalmistoksi. Löydöt ovat rautakautisia saviastianpaloja, palanutta luuta ja kvartsi-iskos. Kumpareen reunoille, etenkin sen länsipuolelle on siirretty suuria irtokiviä ilmeisesti ojankaivuun ja/tai pellonraivauksen yhteydessä. Kumpareen lähiympäristö on melko tasaista savipeltoa. Kohteen luoteispuolella n. 20 m:n päässä kulkee Turku-Tampere -tie lounais-koillisuuntaisesti.

1.4 Käytetyt metodit

Valvonta suoritettiin 4.6.2014. Niitty, jolle kenttä olisi tarkoitus rakentaa, oli sen verran tiheän heinäkasvuston peitossa että mahdollisten irtolöytöjen havaitsemiseksi ei voitu suorittaa pintapoimintaa. Kaivaminen aloitettiin kooltaan 20 x 20 m olevan kenttäalueen itä-reunasta kaivurilla (kuva 1, kartta 1). Kaivurilla kuorittiin maata varovasti noin 5-10 cm kerroksissa. Melko pian havaittiin, että heti savisen peltokerroksen alta ilmaantui hiekkapitoinen maa. Pintamaan kuorintaa jatkettiin varovasti ja selvisi, että käytännössä koko tutkittava 20m x 10m alueella, peltokerroksen alta ilmaantui hiekkapitoinen maakerros. Osittain maa oli värjäytynyt tummaksi. Tummaa, mahdollista likamaakerrosta esiintyi kahdessa osassa, sekä kohteen pohjois-, että eteläreunassa. Molempien tummien maannosten alueiden kohdalle kaivettiin 50cm x 50cm koekuopat, joilla pyrittiin selvittämään kohteen luonnetta.

Eteläisemmästä tummanharmaasta maannoksesta löytyi pieniä määriä hiiltä, tiilenkappale ja palanutta savea ja pohjoisemmasta maannoksesta hevosenkengännaula. Koska kyseessä saattoi olla kiinteä muinaisjäännös, otettiin tutkimuksen tässä vaiheessa yhteyttä Pirkanmaan maakuntamuseon arkeologisiin Vadim Adeliin jatkotoimenpiteistä neuvottelemiseksi. Adelin ohjeistuksen mukaisesti havaintokohdat tuli tutkia ja kaivaa käsin, ei käyttäen apuna kaivinkonetta. Eteläisemmän likamaa-alueen ja mahdollisen pohjoisemmän likamaa-alueen ollessa laajuudeltaan niin suuria, ettei työstä voitu varmuudella selviytyä valvonnan puitteissa muutamassa päivässä, päätti työn tilaaja keskeyttää valvonnan. Esiin kaivettu taso peitettiin kokonaisuudessaan suodatinkankaalla ja 30 – 40 cm paksulla suojaavalla maakerroksella.

Kuva 1. Pintamaan kuorinta käynnissä. Kuvattu etelästä.

Kenttätyövaiheessa tehdyt havainnot dokumentoitiin kirjaamalla niistä muistiinpanoja, valokuvaamalla digitaalikameralla sekä piirtämällä alueesta ja havainnoista karttaluonnokset. Jälkityövaiheessa kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen MapInfo GIS -paikkatieto-ohjelmistoa ja digitaalikuvat talletettiin Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon. Valvonnan yhteydessä tehtyjä löytöjä ei luetteloitu kansallismuseon kokoelmiin, esimerkkinä talletetut löydöt valokuvattiin ja kuvat liitettiin raportin yhteyteen.

2 Havainnot

Pintamaan kuorinnan yhteydessä huomattiin, että savisen peltokerroksen alta ilmaantui hiekkapitoinen maa. Peltokerroksen paksuus koko alueella vaihteli eteläreunan 40 cm:n ja pohjoisreunan 30 cm:n välillä. Peltokerros oheni hiukan länsireunassa, ollen paksuudeltaan kutakuinkin 30 cm. Kuoritun alueen länsireunassa ei enää esiintynyt hiekkamaakerrosta peltokerroksen alla (kuva 2). Peltokerros oli täällä käytännössä suoraan saven päällä. Kaivetun alueen länsireunan keskeltä aina pallokentän suunniteltuun reunaan asti kaivetussa koeojasta selvisi, että peltokerros hävisi vähitellen kokonaan länttä kohti mentäessä, ja heinikko kasvoi suoraan savesta.

Kuoritun 10 m x 20 m alueella esiintyneessä hiekkamaassa erottui selkeästi kaksi erillään olevaa tumman maanoksen aluetta (kartta 2). Kuoritun alueen pinnan siistimisen yhteydessä, eteläisemmän tummanharmaan maanoksen kohdalta löytyi tiilen palanen ja pienen pieniä hippuja palanutta savea ja hiiltä, ja pohjoisen likamaan kohdalta pahasti korrodoitunut hevosenkenkänaula.

Kuva 2. Kuoritun alueen länsireunalle kaivettu koeoja, pohjasaveen asti kaivettuna. kuvattu kaakosta.

Eteläisemmän tumman likamaa-alueen mitat olivat noin 5m x 4m (kuva 3). Tumma maa ei sisältänyt erityisen runsaasti hiiltä, mutta siellä täällä esiintyi pieniä hiilenkappaleita ja hyvin pieniä palaneen saven kappaleita. Eteläisemmän tumman maan alueen keskellä sijaitsee resentin rakenteen perustukset. Paaluille perustetun rakenteen pohja-ala on ollut noin 2 m x 3 m. Peltokerroksen ja likamaan läpi kaivettu rakenne koostui neljästä 20 cm x 60 cm kokoisesta paalunsijasta (kuva 4). Yhdestä paalunsijasta tuli esille LECA-harkon kappaleita, mikä ajoittaa rakenteen hyvinkin nuoreksi. Rakenne leikkaa selkeästi tummaa likamaata. Paikalla tiedetään sijainneen 1900-luvun loppupuolella majoitukseen tarkoitettuja mökkejä, joten resentissä paaluperustuksessa saattaa olla kyse tällaisen mökin perustuksesta.

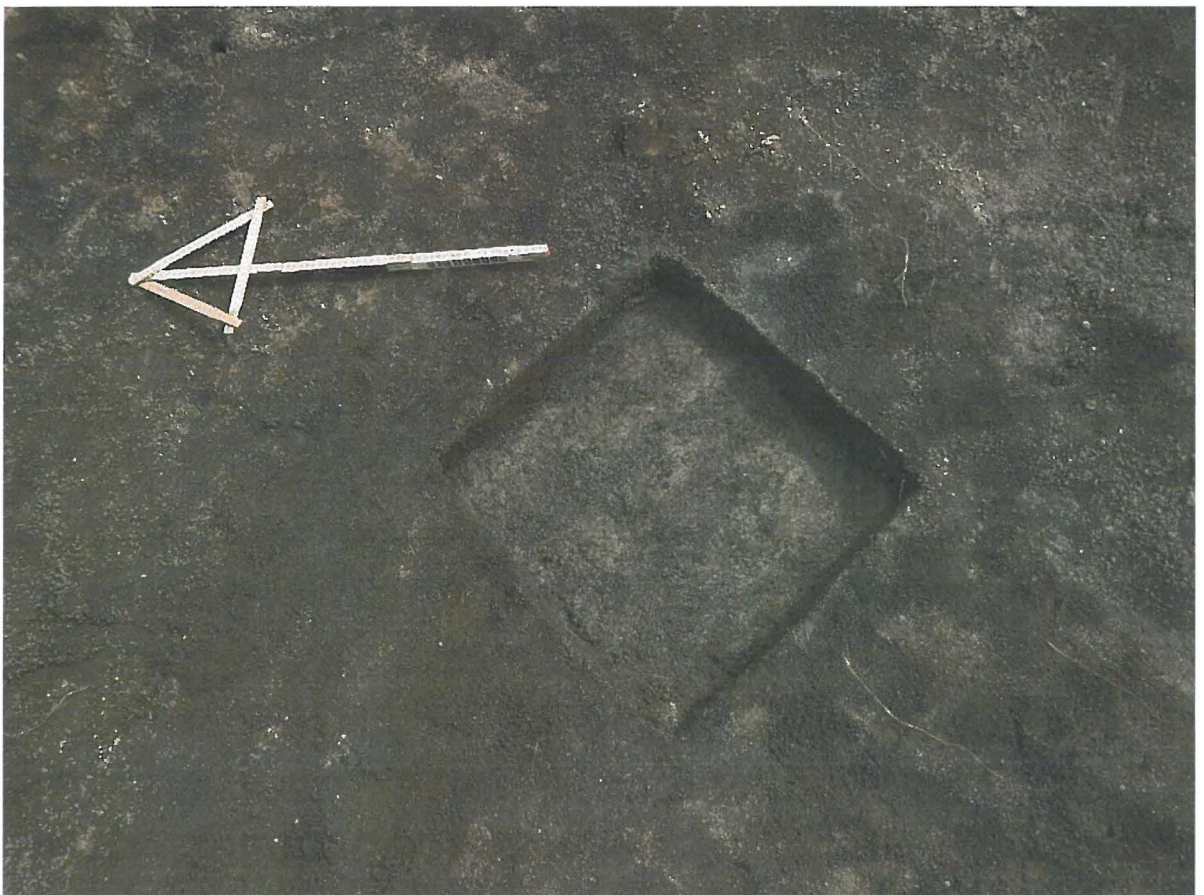
Resentin rakenteen läheisyyteen, tumman likamaan alueelle tehdystä, 50 cm x 50 cm kokoisesta koekuopasta (nro 1) löytyi pieni 1 cm x 2 cm kokoinen palaneen saven kappale (kuva 5). Koekuoppa kaivettiin pohjasaveen asti hyvin tarkasti kaivauslastalla. Koekuopan kohdalla hiekkapitoista maata oli esiin kuoritus-tasosta alaspäin noin 7-10 cm. Tumman likamaan kerros oli 5 cm paksu ja muuttui koekuopan pohjalle tultaessa harmaaksi hiekaksi. Hiekkamaan ja tiukan pohjasaven raja on erittäin selvä, minkäänlaista vaihettumiskerrosta ei ollut havaittavissa. Tummassa likamaassa esiintyi hiukan pieniä, alle 0.5 cm x 0.5 cm kokoisia palaneen saven paloja sekä vähän hiiltä. Koekuopan itänurkassa oli noin 5 cm x 5 cm palanut kivi.

Kuva 3. Kaivetun alueen etelä reunassa näkyvä tumman maan alue, jonka keskellä resentin rakenteen perustukset. Kuvattu idästä.

Kuva 4. Tumman maa-alueen keskellä sijaitsevan resentin rakenteen perustukset. Rakenteen pohjoisnurkassa (kuvassa oikeassa ala-reunassa) näkyy LECA harkon kappale. Kuvattu pohjoisesta.

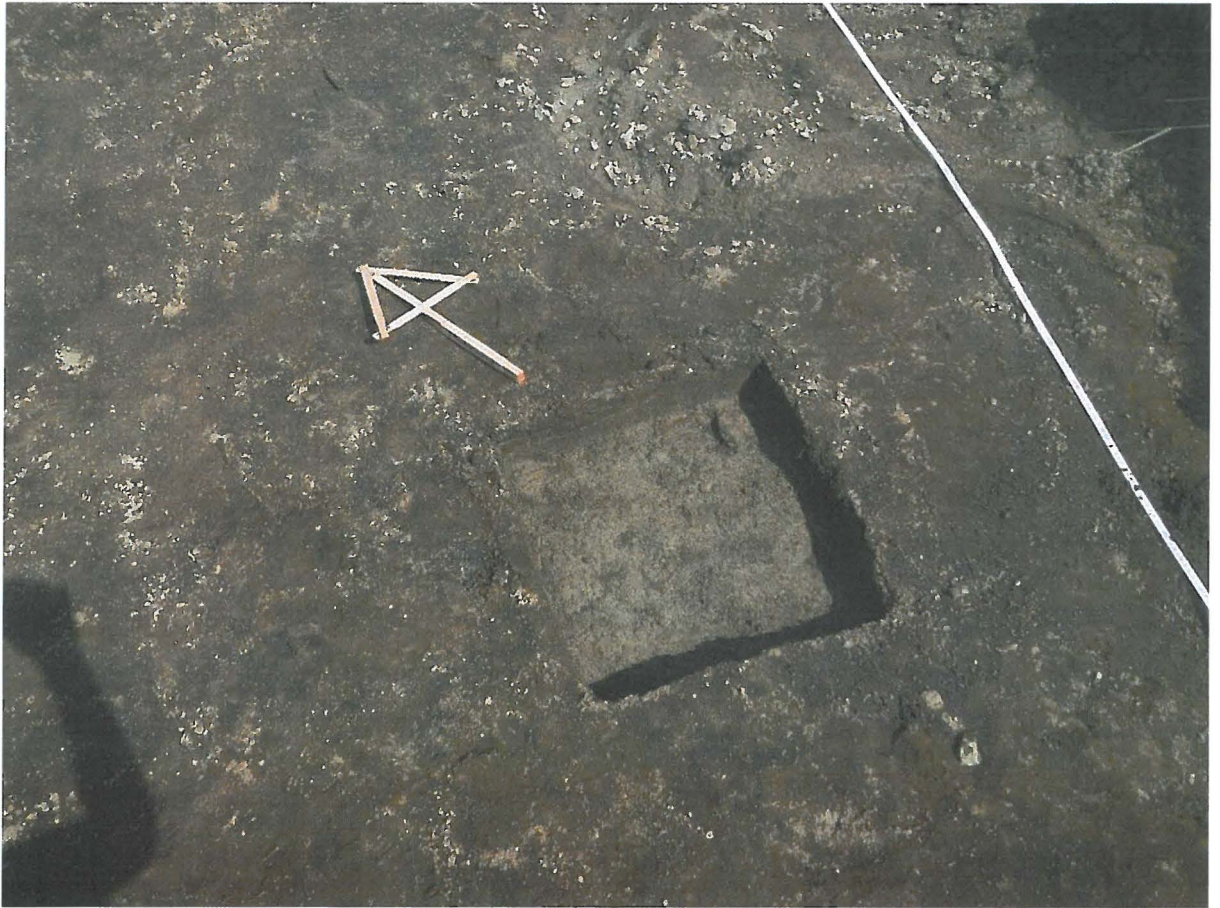
Kuva 5. Eteläreunan tummalle likamaa alueelle tehty koekuoppa.

Pohjoisemman tumman maannoksen (kuva 6) mitat olivat noin 4m x 3m. Tummanharmaa hiekkamaa ei sisältänyt juuri ollenkaan palanutta savea tai hiiltä, mutta siitä löydettiin yksi korroidoitunut hevosenkengännaula. Maaperä vaikutti enemmän tulvamaannokselta kuin kulttuurimaannokselta. Maaperä oli muuten hyvin samankaltainen kuin eteläisempi tummanharmaa alue, mutta ilman hiilen ja palaneen saveen kappaleita.

Tummaan maahan tehdystä 50 cm x 50 cm koekuopasta ei löytynyt minkäänlaisia löytöjä. Koekuoppa kaivettiin pohjasaveen asti hyvin tarkasti kaivauslastalla. Hiekkamaata oli tällä kohdalla kauttaaltaan 10 cm kerros, ja maaperä oli kerroksellinen (kuvat 7 ja 8). Kerrokset vuorottelivat tummanharmaan ja vaaleanharmaan hiekan välillä. Koekuopan pohjalla maannos muuttui tasaisenharmaaksi tiiviiksi saveksi.

Kuva 6. Kuoritun alueen pohjois-reunassa oleva tumman likamaan alue. Kuvattu koillisesta.

Kuva 7. Pohjoisreunan tummalle alueelle tehty koekuoppa.

Kuva 8. Pohjoisreunan koekuopan profiilin kerrostunut rakenne.

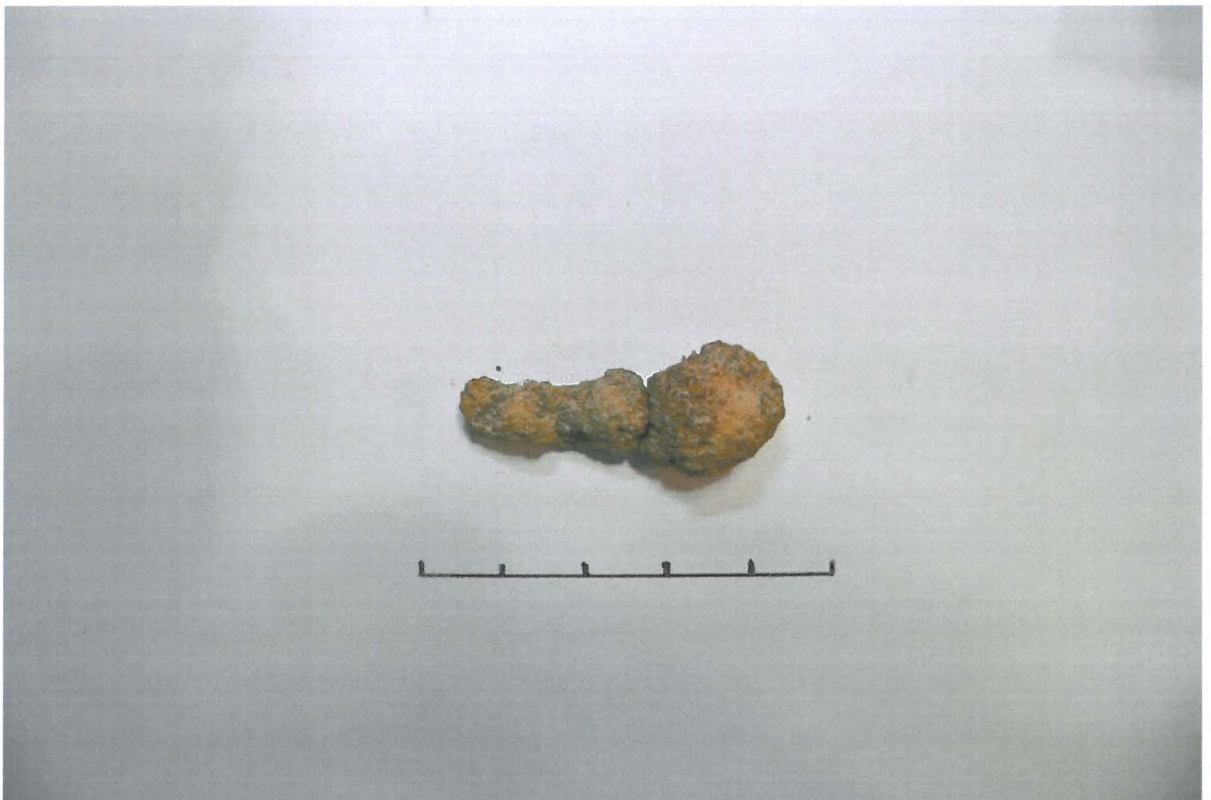
Kuva 9. Kuoritun alueen päälle levitettiin suodatinkangas ja alue peitettiin koneellisesti. Kuvattu etelästä.

Kuva 10. Tiilen kappale, joka löytyi eteläisemmästä likamaa-alueesta.

Kuva 11. Koekuoppa 1, palaneen saven kappale.

Kuva 11. Korrodoitunut hevosenkenkänaula pohjoisemmalla tumman maannok-
sen alueelta.

3 Yhteenveto

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti arkeologisen valvonnan Lempäälän Peltomäen tilan etelä-puolella, Hääkivi I nimisen rautakautisen asuinpaikan läheisyyteen rakennettavan beach volley -kentän suunnittelualueella. Valvonnan kenttätöitä tehtiin 4.6.2014, ja niistä vastasivat arkeologit (FM) Kirsi Luoto ja Markus Laurel. Valvonnan jälkityöt tehtiin kesäkuussa 2014 Luodon ja Laurelin toimesta. Hankkeen kustannuksista vastasi Lempäälän Kisa ry.

Valvonnan yhteydessä havaittiin mahdollisesti merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Peltokerroksen alta paljastui hiekkapitoinen maa, jossa esiintyi kahdessa kohdassa tummaa maata, josta löytyi palanutta savea, tiilen palanen ja pahasti korrodoitunut hevosenkenkänaula (kuvat 10 – 12). Palanutta savea oli enemmänkin, mutta niin pieninä kappaleina, että niitä voinut ottaa talteen. Maaperässä oli myös havaittavissa hiukan hiilen kappaleita. Eteläisemmän tumman maan keskellä havaittiin resentin rakenteen jäänteet, joka koostui neljästä paalunsijasta. Paalunsijat olivat kukin kooltaan noin 20 cm x 60 cm ja niiden keskellä näkyi puupaalujen jäänteitä sekä LECA harkon kappaleita. Resentin rakenteen läheisyyteen tehdystä koekuopasta löytyi 1 cm x 2 cm kokoinen palaneen saveen kappale, mikä oli ainoa koekuopasta tullut löytö. Kuoritun alueen pohjois-osassa olevan tumman maan alueen kohdalle tehdystä koekuopasta ei tullut lainkaan löytöjä.

Eteläisemmän likamaa-alueen ja mahdollisen pohjoisemman likamaa-alueen ollessa laajuudeltaan niin suuria, ettei sen tutkimisesta käsin pelkällä kaivaen voitu varmuudella selviytyä valvonnan puitteissa muutamassa päivässä, päätti työn tilaaja keskeyttää valvonnan. Esiin kaivettu taso peitettiin kokonaisuudessaan suodatinkankaalla ja 30 – 40 cm paksulla suojaavalla maakerroksella.

Markus Laurel

FM, arkeologi

Kirsi Luoto

FM, arkeologi

4 Lähteet

Painamattomat lähteet:

Salminen H-L. 2009. Lempäälä Kuokkari-Hakkari-Herrala Arkeologinen osa-alueinventointi. Pirkanmaan maakuntamuseon arkisto.

Sipilä, Marja 1994. Lempäälän inventointi. Museoviraston arkisto.

Sähköiset lähteet:

Museovirasto, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/raportti/read/asp/r_default.aspx (15.6.2014)

Museovirasto, Muinaisjäännösrekisteri.

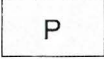

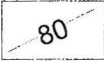

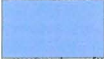
http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx (15.6.2014)

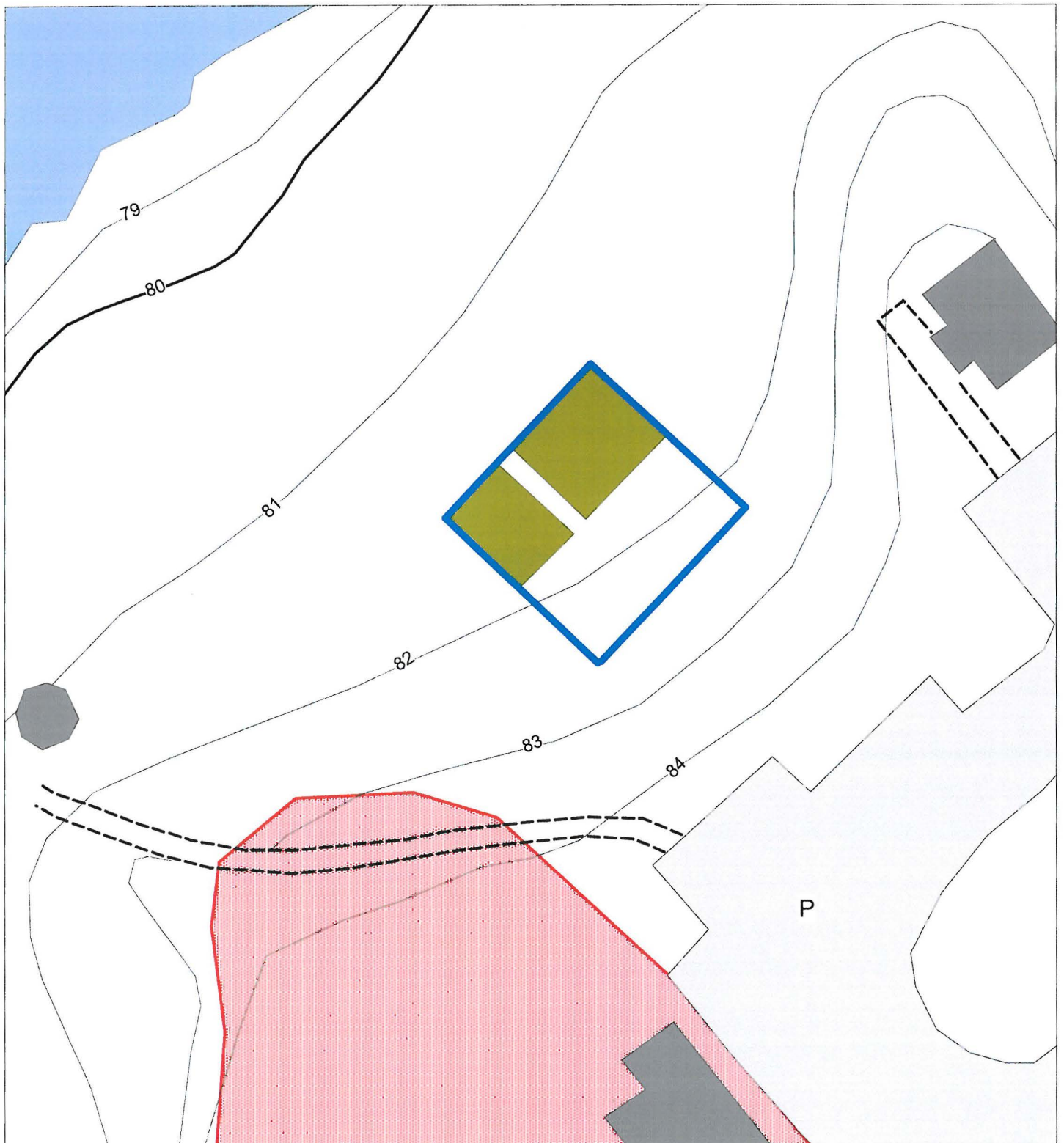
Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Kuvannut Markus Laurel 2014, paitsi kuva 9 jonka kuvannut Kirsi Luoto. Kuvat on arkistoitu Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon.

Kuva	Aihe	Kuvattu suunnasta	Pvm
1	Pintamaan kuorinta käynnissä.	etelä	4.6.
2	Kuoritun alueen länsireunalle kaivettu koeoja, pohjasaveen asti kaivettuna.	kaakko	4.6.
3	Kaivetun alueen etelä reunassa näkyvä tumman maan alue, jonka keskellä resentin rakenteen perustukset.	itä	4.6.
4	Tumman maa-alueen keskellä sijaitsevan resentin rakenteen perustukset. Rakenteen pohjoisnurkassa (kuvassa oikeassa ala-reunassa) näkyy LECA harkon kappale.	pohjoinen	4.6.
5	Eteläreunan tummalle likamaa alueelle tehty koekuoppa.	länsi	4.6.
6	Kuoritun alueen pohjois-reunassa oleva tummanharmaan hiekkamaanoksen alue.	koillinen	4.6.
7	Pohjoisreunan tummalle alueelle tehty koekuoppa.	lounas	4.6.
8	Pohjoisreunan koekuopan profiilin kerrostunut rakenne.	etelä	4.6.
9	Kuoritun alueen päälle levitetty suodatinkangas ja peittely.	etelä	4.6.
10	Tiilen kappale.	-	13.6
11	Koekuoppa 1. palaneen saven kappale.	-	13.6
12	Korrodoitunut hevosenkenkänaula.	-	13.6

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I
ARKEOLOGINEN VALVONTA 2014
KARTTA 1. TUTKIMUSALUEEN SIJAINTI
Piirt. Kirsi Luoto
MK 1: 500

	kiinteä muinaisjäännös Hääkivi I		pysäköintialue
	valvonta-alueen raja (beach volley -kentät)		kävelytie/ polku
	kuorimaton alue		korkeuskäyrä
	rakennus		vesi

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I
 ARKEOLOGINEN VALVONTA 2014
 KARTTA 2. HAVAITUT ILMIÖT
 piirt. Kirsi Luoto
 MK 1: 150

	kuorimaton alue		tummanharmaa hiekka, seassa hiiltä ja palanutta savea
	savi		puuta/lekaharkkoa
	harmaanruskea hiekka		koekuoppa
	tummanharmaa, kerroksellinen hiekka		hevosenkengännäula

